

Екологічні права¹

1. Право на безпечне довкілля

Вкотре доводиться звертати увагу на відсутність основного джерела узагальненої інформації про стан екологічної безпеки в Україні – Національних доповідей про стан навколишнього природного середовища, яким належало би бути щорічними. За таких умов фрагментарну та часто суперечливу екологічну інформацію доводиться збирати з розпорошених повідомлень Мінприроди, інших суб'єктів моніторингу довкілля, контролюючих, правоохоронних і статистичних органів та повідомлень ЗМІ.

В умовах спаду економічної активності не зменшуються обсяги шкідливих викидів у повітря та скидів у водні об'єкти. Найбільша кількість випадків перевищення нормативів у 2011 році фіксувалися на підприємствах машинобудівної та металургійної промисловості – 32%. Мінприроди констатує прогресуюче забруднення повітря у містах усіх регіонів України. Найбільш значними є перевищення гранично допустимих концентрацій (ГДК) формальдегіду. Найгірша ситуація щодо якості атмосферного повітря за вмістом формальдегіду – у східному регіоні. Більш ніж п'ятикратні перевищення ГДК відмічені в містах Лисичанськ, Маріуполь, Ужгород, Миколаїв. Більш ніж двократне перевищення за вмістом діоксиду азоту фіксувалося у Запоріжжі, Маріуполі, Макіївці, Хмельницькому та Луцьку, за вмістом пилу – у Кривому Розі та Алчевську².

Держкомітет статистики стверджує, що щільність викидів від стаціонарних джерел у розрахунку на 1 кв. км території залишається в Україні безпрецедентно високою і сягнула 6,8 т небезпечних речовин, а на одну особу – 90,1 кг. А в окремих регіонах ці показники значно вищі. У Донецькій області – у 7,6 разів, а на одну особу – у 3,4 рази, Дніпропетровській – відповідно у 4,3 та 3,1 рази, Луганській – у 2,8 та 2,5, Івано-Франківській – у 1,8 та 1,4. Найбільшого промислового навантаження – понад 100 тисяч тон викидів – зазнала атмосфера Кривого Рогу, Маріуполя, Зеленодольська, Луганська, Бурштина.³

Підприємствами Києва у розрахунку на 1 кв. км було викинуто 34,3 т забруднюючих речовин, що перевищило середній показник по країні у п'ять разів. За обсягами транспортних викидів, нераціональних витрат води, накопичення несорттованих відходів Київ також випереджає інші великі міста Європи, відтак заслужено вважається найбруднішою на континенті столицею.⁴

Порівняно з попереднім роком збільшення викидів в атмосферу відмічалось у 17 регіонах країни, але найсуттєвіше – в Криму (на 6,0 тис. т, або на 22,7%), Рівненській області (на 3,0 тис.т, або на 29,7%), Запорізькій (на 36,7 тис. т., або на 20,3%), Дніпропетровській (на 141,0 тис.т, або на 17,8%), Тернопільській (на 2,2 тис. т, або на 13,6%), Одеській (на 3,3 тис. т, або на 12,7%) областях.

¹ Розділ «Екологічні права» розроблений Олександром Степаненко, членом Правління УГСПЛ, виконавчим директором ЕГО «Зелений світ», головою ГО «Гельсінська ініціатива – XXI».

² Україна: огляди, бюлетені і звіти стану довкілля –

<http://www.ecobank.org.ua/GovSystem/EnvironmentState/Reviews/Pages/default.aspx>

³ Аналітична доповідь Державного комітету статистики «Довкілля України у 2010 році»

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/ns_rik/analit/arhiv.htm

⁴ Дослідження The Economist Intelligence Unit, http://www.bbc.co.uk/ukrainian/news/2011/04/110414_kyiv_ecology_az.shtml

Випадки значного забруднення вод фіксувалися у річках басейнів Дністра та Дніпра. За даними Держводагентства у 2010 р. з природних водойм було забрано 14,8 млрд. куб. м води, що на 2,5% більше порівняно з попереднім роком. При транспортуванні втрачено 15% забраної води. У водойми скинуто 1,7 млрд. куб. м забруднених стоків, або майже четверту частину від загального водовідведення. Майже 18% забруднених зворотних вод (0,3 млрд. куб. м) повернулися у водойми взагалі без будь-якого очищення, що на 15,6% (на 42,0 млн. куб. м) більше, ніж у 2009 році.

У другій половині 2011 року у багатьох регіонах країни, особливо на заході та півдні, спостерігалися аномальні метеокліматичні явища – від серпня по грудень тут стояла екстремально суха та тепла погода. Держгідромет свідчив, що у жовтні-листопаді в басейнах Дністра, Прута та Сірету випало 4-18% місячної норми опадів. Аналогічна ситуація була у басейні Південного Бугу, у Криму⁵. На річках сформувалася затяжний маловодний період, небачений впродовж десятиліть. У багатьох селах Чернівецької, Закарпатської, Івано-Франківської, Тернопільської, Хмельницької областей склалася критична ситуація з водопостачанням – воду для пиття та побутових потреб доводилося завозити і вона часто була неналежної якості.⁶ За даними Мінрегіонрозвитку в Україні у 261 населеному пункті вода систематично подається з відхиленням від нормативних вимог.⁷ Тобто влада у багатьох ситуаціях демонструє неспроможність забезпечити право людей на питну воду у достатній кількості.

Мінприроди підтверджує незмінно високі концентрації радіонуклідів у пробах поверхневих вод у зоні впливу аварії на Чорнобильській АЕС: цезію-137 у озері Азбучин, стронцію-90 у озері Глибоке⁸.

МНС констатує зростання загроз екологічного характеру, зумовлених природними та техногенними чинниками: зсувів, підтоплення, активізації карсту та ін. Найбільше зсувів зафіксовано у Одеській, Закарпатській областях та у Криму. У Одеській області спостерігається 5835 зсувів, з них активними є 487. У межах забудованої території знаходяться 156 зсувів, господарським об'єктам загрожує активізація 101 зсуву. Найбільш активними є зсуви на смузі морського узбережжя на ділянці Лебедівка – Сергіївка⁹.

Мінприроди у 2011 році нарешті оновило у себе на сайті повідомлення про об'єкти, котрі є найбільшими в Україні забруднювачами довкілля.¹⁰ За 4 роки – від моменту оприлюднення попереднього переліку - ситуація майже не змінилася. Схоже, що надовго у ганебній «найбруднішій десятці» прописалися: дніпродзержинський комбінат ім. Дзержинського, ВАТ «Запоріжсталь», мариупольські «Азовсталь» та комбінат ім. Ілліча, криворізький «АрселорМіттал», Бурштинська ТЕС... Виникає резонне запитання: якою ж є роль Уряду, Мінприроди, природоохоронної прокуратури у виправленні незмінної впродовж багатьох років ситуації? Яким чином планується зменшити негативний вплив монстрів-забруднювачів на довкілля та громадське здоров'я, а також змусити їх платити за спричинену екологічну шкоду?

⁵ http://meteo.gov.ua/ua/h_review

⁶ <http://poglyad.te.ua/novyny/na-ternopilschyni-voda-na-vahu-zolota/>

⁷ http://www.minregionbud.gov.ua/index.php?option=com_k2&view=item&id=361

⁸ <http://www.ecobank.org.ua/GovSystem/EnvironmentState/Reviews/Pages/default.aspx>

⁹ http://www.mns.gov.ua/files/2011/5/17/2_1_2010.pdf

¹⁰ <http://www.menr.gov.ua/content/article/201>

Викликає також сумнів обґрунтованість логіки міністерства для встановлення критеріїв екологічної небезпеки об'єктів, згідно з якою **враховуються переважно масштаби викидів та скидів діючими підприємствами**. Адже на території країни існує безліч покинутих об'єктів, котрі не мають власника, на яких не здійснюється виробнича діяльність, але які також несуть у собі значну екологічну небезпеку. Вони чомусь перебувають на маргінесі уваги Мінприроди. Наприклад, колишні гірничі та хімічні підприємства Калуша ніколи не входили до переліків найбільших забруднювачів. Натомість саме тут у 2008 – 2009 роках сформувалася зона екологічного лиха. Не входять до «брудної сотні» й покинуті напризволяще об'єкти колишнього «Придніпровського хімічного заводу» (ПХЗ) у Дніпродзержинську, на якому у 40 – 50-х роках минулого століття вироблялася уранова сировина для ядерної зброї. За висновками Рахункової палати, Мінфін у попередні роки проігнорував пропозиції профільного парламентського комітету стосовно фінансування заходів із приведення в екологічно безпечний стан об'єктів ПХЗ, що призвело до недофінансування ліквідаційних робіт на 20 мільйонів гривень. У свою чергу Мінпаливенерго розпорошило, неефективно та з порушенням законодавства використало 26,7 мільйонів гривень, тобто близько 70% бюджетних коштів, спрямованих на виконання першочергових заходів на об'єктах ПХЗ¹¹.

До найвагоміших позитивних зрушень у 2011 році Уряд та Мінприроди відносять значне збільшення обсягів знешкоджених отрутохімікатів. У 2011 році за межі України вивезено близько 7175,8 тонн непридатних пестицидів (91,8 % від загальної кількості). З бюджету виділено величезні кошти - 175 млн. гривень - для видалення та утилізації відходів гексахлорбензолу, нагромадженого колишніми підприємствами Калуша та Горлівки. 2350 тонн цих токсичних сполук готується до вивезення на знешкодження за межі України. На сьогодні підготовлено до транспортування 1650 тонн гексахлорбензолу, 1575 тонн вже вивезено¹². Загалом за останні півтора року за межі України на знешкодження було вивезено 33,3 тис. тонн небезпечних відходів, що у 6,7 рази більше, ніж за всі роки незалежності України¹³.

Тим часом не можна не помітити значних розбіжностей у оцінках різними відомствами масштабів техногенного впливу на довкілля, що породжує обґрунтовані сумніви у об'єктивності державного екологічного моніторингу загалом. Так, за даними Держкомстату станом на 1 січня 2011 р. у спеціально відведених місцях та на території підприємств країни накопичилось 13,3 млрд. тонн відходів. У той же час на міжвідомчій нараді у Генеральній прокуратурі (ГПУ) «Про стан законності у сфері поводження з відходами» наводилася інша цифра – в Україні накопичено 35 млрд. т відходів всіх видів.¹⁴

За матеріалами Держекоінспекції щодо злочинів проти довкілля, переданими до Генпрокуратури, протягом року порушено 245 кримінальних справ¹⁵. За результатами прокурорських перевірок додержання законодавства при використанні земель державних

¹¹ Розглянуто Колегією Рахункової палати «Локальний «Чорнобиль» з масштабними загрозами» <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16736847>

¹² <http://www.menr.gov.ua/content/article/9819>

¹³ <http://www.menr.gov.ua/content/article/9879>

¹⁴ http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=99743&fp=51

¹⁵ <http://www.menr.gov.ua/content/article/9879>

підприємств, навчальних закладів та наукових установ виявлено численні факти самовільного їх захоплення, незаконного вилучення на підставі рішень органів місцевої влади тощо. Внаслідок цього із користування державних підприємств та установ упродовж останніх трьох років незаконно вибуло понад 35 тис. га сільськогосподарських земель¹⁶.

За дорученням ГПУ у листопаді 2011 року завершено проведення перевірок у сфері поводження з шкідливими відходами. Перевірки засвідчили поширення протиправного розміщення відходів на землях сільськогосподарського призначення, лісового, водного та природно-заповідного фонду. За такими фактами прокурорами у поточному році порушено 154 кримінальні справи, внесено 534 протести, більше 5 тис. приписів та подань. Наприклад, прокурором Голосіївського району Києва порушено кримінальну справу за фактом засмічення приватним господарством земельної ділянки відходами різного морфологічного складу, що спричинило державі збитки на немалу суму – 491 млн. грн. Лише про факт відшкодування завданих збитків у цьому випадку не повідомляється¹⁷.

Загалом же стан компенсацій правопорушниками шкоди, завданої довкіллю внаслідок недотримання природоохоронних норм, в Україні сміховинно низький. Так, Мінприроди офіційно повідомляє, що за результатами перевірок Держекоінспекції, **порушникам природоохоронного законодавства у 2011 році пред'явлено претензії на загальну суму близько 1,2 млрд. грн., з яких стягнуто лишень 75 млн. грн. (або 7%)!**¹⁸

На момент написання цього розділу текст доповіді Уповноваженого Верховної Ради з прав людини про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні за 2011 рік не оприлюднений на новому веб-порталі Омбудсмена, відтак, неможливо зробити висновок стосовно актуальності у ньому екологічної проблематики.¹⁹ У переліку нечисленних офіційних подань Уповноваженого немає таких, що стосуються дотримання екологічних прав.²⁰

Узагальнюючи, варто вкотре наголосити на неперіоритетності екологічної політики у загальній системі української державної політики. Можна вести мову про численні факти, котрі свідчать про нехтування в Україні екологічними правами громадян. Олігархічна влада за інерцією культивує примітивну ресурсовитратну, неконкурентоспроможну з огляду на її сировинну та індустріальну орієнтацію модель розвитку, що обертається марнуванням природного капіталу: як у процесі виробництва, так і споживання. Ці тенденції видаються дедалі більш загрозливими з огляду на безпрецедентно високі темпи нагромадження відходів, забруднення та виснаження ресурсів, техногенної трансформації територій та ступінь негативного впливу на громадське здоров'я. Хибний вектор розвитку економіки у поєднанні із феодалними формами управління, накопичення та розподілу, із зростаючим

¹⁶ http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=99811&fp=41

¹⁷ http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=99185&fp=121

¹⁸ <http://www.menr.gov.ua/content/article/9819>

¹⁹ http://www.ombudsman.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=134:2011-02-16-16-18-23&catid=185:2011&Itemid=194

²⁰ http://www.ombudsman.gov.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=74&Itemid=35

правовим свавіллям однаковою мірою позбавляють країну європейської перспективи та спричиняють масові й системні порушення прав її громадян.

2. Право доступу до екологічної інформації

Вже вкотре у цьому дослідженні звертаємо увагу на те, що впродовж багатьох років в Україні не виконуються законодавчі положення про доступ до екологічної інформації. Мінприроди, як завжди, запізнюється з розробкою Національних доповідей про стан навколишнього природного середовища. Станом на кінець 2011 року на офіційних веб-порталах Мінприроди та його Інформаційно-аналітичного центру бачимо Національну доповідь – 2007.²¹ Впродовж семи років у порушення закону «Про охорону навколишнього природного середовища» доповідь не вноситься на розгляд Верховної Ради й не публікується окремим виданням. Не було опубліковано та представлено Парламенту Національної доповіді й у 2011 році.

Як і минулого року, доводиться спостерігати дедалі більше відставання з оприлюдненням спеціальних доповідей Мінприроди – протягом 2011 року жодна нова доповідь не з'явилася на його веб-порталі.²² Із запізненням поповнюються відомості сайту Інформаційно-аналітичного центру Мінприроди. Станом на січень 2012 року оприлюднені щоквартальні бюлетені про стан довкілля лише за другий квартал 2011-го.²³

Генпрокуратура, вочевидь, поглинута «полюванням на відьом» у лавах опозиції, досі не спромоглася представити Парламенту щорічну інформацію про стан законності в державі за 2010 – 2011 роки, у якій зазвичай оприлюднюється зведена інформація про порушення природоохоронного законодавства.²⁴

Міністерство регіонального розвитку продовжує ігнорувати вимогу ст. 9 Закону «Про питну воду та питне водопостачання», згідно з якою щороку повинна розроблятися «Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання». Остання відома нам доповідь датована 2006 роком. Попри те, що у ЗМІ були повідомлення про розробку доповіді за 2009 рік, відшукати хоча б згадку про неї на сайті міністерства станом на січень 2012 р. не вдалося²⁵. Всезнаючий Google також не відшукав слідів національної доповіді у Інтернеті – важко знайти те, чого не існує.

А от Міністерство надзвичайних ситуацій України цього року виконало вимоги відповідного президентського указу та оприлюднило ґрунтовну «Національну доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2010 році».²⁶

На сайті Державної інспекції ядерного регулювання впродовж року не відбулося оновлення Національної доповіді про стан ядерної та радіаційної безпеки. Як і минулого року, доступна доповідь за 2009 рік та усі доповіді, розпочинаючи з 1999 року²⁷. На

²¹ <http://www.menr.gov.ua/content/article/6004>

<http://www.ecobank.org.ua/GovSystem/EnvironmentState/Pages/National.aspx>

²² <http://www.menr.gov.ua/content/article/6010>

²³ <http://www.ecobank.org.ua/GovSystem/EnvironmentState/Reviews/Pages/default.aspx>

²⁴ <http://www.gp.gov.ua/ua/vlada.html>

²⁵ <http://www.minregionbud.gov.ua/uk/index>

²⁶ <http://www.mns.gov.ua/content/nasdopov2010.html>

²⁷ <http://www.snrc.gov.ua/nuclear/uk/doccatalog/list?currDir=37795>

пропозицію ЄС Держінспекція розробила та оприлюднила Національний звіт України щодо результатів проведення «стрес-тестів» для АЕС України. От тільки англійською²⁸.

З прийняттям закону «Про доступ до публічної інформації» частина органів виконавчої влади продемонструвала намагання привести власні нормативні акти у відповідність до законодавчих новацій. Наприклад, Державним агентством земельних ресурсів у серпні було затверджено новий наказ, яким знято гриф обмеження доступу з чотирьох категорій відомостей про стан земельних ресурсів. Таким чином лібералізований доступ до інформації, що міститься у поземельних книгах, книгах реєстрації державних актів на право власності на землю, договорів оренди землі, до відомостей про наявність земель та їхній розподіл на рівні районів та міст, до баз даних автоматизованої системи державного земельного кадастру тощо.²⁹

А от Держкомітет лісового господарства України, змінивши назву у процесі реорганізації на Державне агентство лісових ресурсів, залишив незмінною властиву йому традицію закритості та тотального засекречування. У травні 2011 року Агентство прийняло наказ, яким затвердило перелік відомостей, що становлять службову інформацію.³⁰ До цього переліку включений цілий розділ екологічної інформації про лісовпорядну діяльність: документація проектів організації і розвитку лісового господарства, державного лісового кадастру, схеми лісів на рівні областей, схеми насаджень на рівні окремих лігоспів і т. ін.

Після ознайомлення із змістом цього наказу у членів ЕГО «Зелений Світ» виникла ціла низка запитань стосовно його відповідності законодавству у сфері доступу до інформації. Відтак, організація звернулася до лісового відомства з листом, у якому пропонувалося: повідомити, з яких законних підстав обмежуються у доступі згадані категорії інформації та у випадку, якщо керівництво агентства визнає, що зміст Наказу не відповідає законодавству України – прийняти рішення про його скасування³¹. Агентство не побачило підстав для скасування наказу³², тому «Зелений Світ» у листопаді подав до Окружного адміністративного суду міста Києва позовну заяву про визнання протиправним одіозного наказу.

Місцеві державні адміністрації, нехтуючи нормами базового природоохоронного закону, вперто не розміщують у підконтрольних їм ЗМІ інформацію про стан довкілля. Минулого року єдиним виключенням у цьому сенсі виявилася Запорізька ОДА, яка першою відкрила на власному веб-порталі «Систему інформування про стан навколишнього природного середовища». На жаль, оновлення інформації на ньому припинилося у першій половині 2011 року. Станом на початок 2012 року на мапі сайту ОДА взагалі відсутній розділ інформації про стан довкілля³³.

²⁸ <http://www.snrc.gov.ua/nuclear/doccatalog/document?id=171796>

²⁹ Наказ Держкомзему від 29.08.2011 року № 549 «Про внесення змін до Переліку відомостей, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави, і яким надається гриф обмеження доступу «Для службового користування».

³⁰ Наказ Державного агентства лісових ресурсів України від 26 травня 2011 року № 196 з Переліком відомостей, що становлять службову інформацію у Державному агентстві лісових ресурсів України
http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article;jsessionid=B1DA47F07BBD070CEFD5B2D6D901A376?art_id=82020&cat_id=82019

³¹ Лист ЕГО «Зелений Світ» № 10 – 09 від 16 вересня 2011 р. на ім'я Голови Держагентства лісових ресурсів України Сівця В. М.

³² Відповідь Державного агентства лісових ресурсів України на листа ЕГО «Зелений Світ» від 28.09.2011 року № 11-34/5615 – 11 за підписом Заступника Голови Шишова І. О.

³³ <http://www.zoda.gov.ua/sitemap>

За останні роки помітно пригасла суспільна дискусія про необхідність створення в Україні громадського телебачення та радіомовлення. Тоді як ні для кого не секрет, що саме електронні медіа у наш час найбільш активно формують суспільне мислення та поведінку. Доводиться констатувати, що з наскрізь комерціалізованого електронного ефіру практично витіснені інформаційні, виховні, навчальні програми, покликані формувати екологічний світогляд, пропагувати принципи життя у злагоді з природою.

Натомість чи не на кожному з комерційних теле- та радіоканалів стирчать «мідасові вуха» українських олігархів – пропонується викривлена їм на догоду картина природи, суспільства, людського в людині. Все більш нав'язливо поширюються стереотипи політичного інтриганства, насильства, розпусти, бездумного споживацтва, погляд на світ, як на необмежений набір матеріальних благ, які людині належить вилучати для максимального задоволення власних примх. Найбільш вільним та динамічним у такій ситуації залишається інтернет-простір. Але доступ до нього все ще недостатній – особливо для незаможних людей, у провінції – де останнім часом стрімко згортається навіть мережа місцевого кабельного радіомовлення.

Поза сумнівом, електронні ЗМІ необхідно крок за кроком повертати під контроль громадянського суспільства. Без них в принципі неможливо реалізувати право доступу до суспільно важливої інформації, у тому числі екологічної. Що в свою чергу ускладнює повноцінну реалізацію усіх інших людських прав.

3. Реалізація права участі в прийнятті рішень з питань, що стосуються довкілля

3.1. Громадське обговорення проекту Національного плану дій з охорони довкілля

Впродовж січня-лютого 2011 року на виконання ухваленої минулоріч Стратегії державної екополітики України³⁴ було запущено громадське обговорення проекту «Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища України на період 2011–2015 року» (НПД). Проведення громадських консультацій фінансово підтримувалося Європейською програмою МФ «Відродження» у форматі чотирьох турів регіональних консультацій – у Львові, Кіровограді, Сімферополі та Харкові, а також заключного експертного обговорення у Києві. До нього було залучено представників 129 організацій!

На початку року деякими організаціями цілком позитивно оцінювалися підсумки консультацій по НПД³⁵. Хоча ще на першому етапі погоджень стало очевидним намагання чиновників Мінприроди нівелювати зміст пропозицій НДО стосовно гарантій дотримання права доступу до інформації та громадської участі у прийнятті рішень, котрі базуються на стандартах Оргузької конвенції. Лукава імітація владою громадянського діалогу ані в кого не викликала сумніву вже у травні 2011-го – після того, як по тексту НПД пройшлися руки цензорів з Кабміну. Уряд радикально змінив структуру документа та вилучив з

³⁴ <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2818-17>

³⁵ <http://www.mama-86.org.ua/index.php/uk/ecologization/ecointegration-news/246-round-table-nap.html>

обговореного громадськістю проекту низку ключових пунктів. Ще частину положень НПД було відредаговано зі зміною змісту та свідомим спотворенням планованих результатів впровадження.³⁶ Саме у такому вихолощеному вигляді Кабмін й ухвалив НПД.³⁷

Впродовж року тривала активність Мінприроди у напрямку отримання від Євросоюзу 15-мільярдного траншу на підтримку реалізації Стратегії державної екополітики.³⁸ Натомість станом на початок 2012 року вже можна вести мову про недотримання термінів виконання НПД.

3.2. Оцінка порушень екологічних прав Форумом правозахисних організацій

16 червня у Києві відбувся 5-й Форум громадських правозахисних організацій. Консенсусом 120 учасників Форуму було схвалено Маніфест правозахисників України «Громадськість проти безправ'я»³⁹. У окремому його розділі вперше йдеться про порушення екологічних прав.

Учасники Форуму констатували, що значна частина території України перебуває в критичному екологічному стані. Основними причинами поглиблення екологічної кризи є прогресуюча «деекологізація» політики та суспільної свідомості загалом. Влада все частіше демонструє неспроможність спонукати власників підприємств до відповідальних дій за принципом «забруднювач сплачує». Тож мільярдні прибутки олігархів, нажиті надмірною експлуатацією природних ресурсів, обертаються величезними обсягами відходів, забрудненням та виснаженням природного довкілля.

Щонайперше, стурбованість викликають масштабні порушення ст. 13 Конституції, за якою земля та інші природні ресурси є об'єктами права власності українського народу. На практиці ж відбувається відчуження від національних багатств їхніх справжніх власників – громадян. Триває розкрадання земель – основного національного багатства, територіальні громади відсторонюються від розпорядження природними ресурсами.

Україна, яка 25 років тому постраждала від безпрецедентної техногенної катастрофи, досі не зробила належних висновків з аварій на АЕС у Чорнобилі та Фукусімі. Влада вперто відмовляється переглянути Енергетичну стратегію, якою передбачено будівництво 22 нових ядерних реакторів.

Правозахисники переконані, що питання охорони довкілля та сталого розвитку варто розглядати як один із головних пріоритетів євроінтеграції України. Натомість президентська Програма економічних реформ орієнтується переважно на досягнення економічних цілей, однаковою мірою залишаючи на маргінесі: соціальні, природні чинники, права громадян. Відтак, не доводиться дивуватися тому, що Україну вкотре визнано країною, що систематично порушує положення Оргуської конвенції.

Учасники Форуму звернулися до влади з вимогою кардинально змінити ситуацію у сфері дотримання екологічних прав. Відповідно до Оргуської конвенції усі ключові рішення

³⁶ В секретаріаті КМУ переписали НПД, <http://www.mama-86.org.ua/index.php/uk/ecologization/ecointegration-news/263-neap.html>

³⁷ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/577-2011-%D1%80/page3>

³⁸ <http://menr.gov.ua/content/article/8638>

³⁹ <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1309335837>

з питань державної екополітики та використання природних ресурсів повинні прийматися з урахуванням позиції громадськості.

3.3. Громадська оцінка позиції України на переговорах ООН зі зміни клімату

Напередодні Конференції сторін Рамкової Конвенції ООН зі зміни клімату у Дурбані (ПАР), яка тривала 28 листопада – 9 грудня українські природоохоронні організації звернулися до Мінприроди з пропозицією переглянути офіційну позицію України на пост-Кіотський період. Екологісти у черговий раз закликали оголосити мету зі стабілізації викидів парникових газів на рівні 2008 року або, мовою Кіотського протоколу - взяти цілком реалістичну мету зі скорочення викидів парникових газів на 55% від рівня 1990 року до 2020 з подальшим їх зниженням⁴⁰. Однак Мінприроди залишилося незворушним у питанні про внесок України у справу протидії змінам клімату. Влада продовжує гру в імітацію «скорочення», котре насправді означає абсолютне зростання викидів з року в рік, спричинене незмінною ресурсовитратністю національної економіки⁴¹.

Попри певний позитивний результат конференції в Дурбані вона засвідчила домінування у переговорному процесі егоїстичних інтересів країн-учасниць, їхню неспроможність досягати компромісу та об'єднати зусилля перед загрозами зміни клімату.⁴² Поки що відповідальне ставлення до проблем ЗК демонструють лише ЄС та Норвегія.

Україна у цій ситуації демонструє намагання всидіти на двох стільцях: з одного боку отримувати зиск від повного переносу з минулого століття квот та користати з механізмів Кіотського протоколу, з іншого – не брати на себе зобов'язань по реальному скороченню викидів.

3.4. Громадянські протести проти знищення рекреаційних зелених зон Харкова

Практично впродовж цілого року тривали протести мешканців Харкова проти нищення рекреаційних зелених зон міста. Адже до горезвісного проекту прокладання автодороги через міський парк імені Горького додалися інші: будівництво президентської резиденції у тому ж парку, масштабні вирубки зелених насаджень у процесі підготовки інфраструктури до чемпіонату «Євро-2012», захоплення гаю «Берізки» у мікрорайоні «П'ятихатки».⁴³ У листопаді екологічна група «Печеніги» розпочала збір підписів під зверненням до організаторів та спонсорів «Євро-2012», у якому пропонується врахувати негативний досвід Харкова з тим, аби підготовка до наступних чемпіонатів не стала причиною знищення довкілля у містах, що прийматимуть змагання.⁴⁴

3.5. Марші захисників Києва

⁴⁰ http://climategroup.org.ua/wp-content/uploads/2007/02/Letter-for-Durban_2011.pdf

⁴¹ Відповідь Міністерства екології та природних ресурсів України від 23.12.2011 р. № 25211/10/10-11 на звернення Робочої групи НУО із зміни клімату.

⁴² Офіційний прес-реліз від Секретаріату РК ООН ПЗК англійською, http://unfccc.int/files/press/press_releases_advisories/application/pdf/pr20111112cop17final.pdf

⁴³ <http://maidan.org.ua/static/news/2011/1306092895.html>

⁴⁴ <http://pechenegy.org.ua/ru/node/472>

Схоже, що активність харківських захисників довкілля цього року надихнула й киян. Впродовж року у столиці було проведено чотири марші на захист Києва, підтримані більш ніж десятима громадськими організаціями⁴⁵. Протестувальники вимагали не допустити поспішного прийняття нового Генплану Києва, який передбачає забудову більше ніж 700 га зелених зон та унеможливити забудову київських островів.

3.6. Громадянські протести проти розробки надр у державному ландшафтному заказнику «Інгулецький степ»

В цілинному степу у Дніпропетровській області ТОВ «Граніт Груп» розпочало розробку родовища граніту. Роботи розпочато за відсутності на той час позитивного висновку державної екологічної експертизи – необхідні експертні висновки збиралися вже пост-фактум. Не було також проведено у відповідності до національного законодавства громадських слухань. Протизаконні дії власників «Граніт Груп», бездіяльність Мінприроди та правоохоронних органів викликали хвилю протестів громадськості⁴⁶. Десятки селян лягали під бульдозери, намагаючись зупинити нищення природної спадщини краю.⁴⁷

3.7. Громадянський спротив розробці родовища гіпсів у с. Пилипче.

Впродовж кількох років триває конфлікт між громадою села Пилипче Борщівського району Тернопільської області та приватним підприємством «Скала-Інтер». Згадану фірму пов'язують з ВАТ «Подільський цемент», яке нині належить іноземному капіталу.⁴⁸ З численними порушеннями законодавства «Скалі-Інтеру» вдалося отримати під розробку надр земельну ділянку сільськогосподарського призначення на території населеного пункту та дозвільні документи. При здійсненні державних експертиз, висновки яких рясніють багатьма недоречностями, не було проведено консультацій з громадськістю, що спровокувало додаткову напругу між сторонами, яка влітку 2011 року вилилася у фізичне протистояння⁴⁹. У ситуації, коли Пилипченська сільрада впродовж кількох років відмовляла у рішенні про зміну цільового призначення та передачу земель під розробку родовища, Господарський суд Тернопільської області у протизаконний спосіб узурпував її повноваження та розпорядився землями сільської громади замість неї.⁵⁰ Нині оскаржується відмова «Скалі-Інтера» надати для ознайомлення матеріали з оцінки впливу проекту на навколишнє природне середовище, підтримана судами двох інстанцій⁵¹.

Конфлікт у Пилипчому є яскравою ілюстрацією українських реалій у сфері користування природними ресурсами з усіма характерними компонентами, як то: правове свавілля, всездозволеність капіталу, сервільність влади, безправ'я громадян...

3.8. Громадянські протести проти автоперегонів на заповідних територіях.

⁴⁵ <http://march.org.ua/>

⁴⁶ <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1318234468>

⁴⁷ «Селяни зберігають степ, лягаючи під екскаватори», <http://maidan.org.ua/static/news/2011/1312465986.html>

⁴⁸ http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%86%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82

⁴⁹ <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1312524546>

⁵⁰ <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/4024934>

⁵¹ Касаційна скарга Степаненка О. М. у Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ на ухвалу Апеляційного суду Тернопільської області від 06.12.11 р. у справі №22-ц-1714 та на рішення Борщівського районного суду від 26.10.11 р. у справі № 2-607/11 на предмет їхнього скасування

Значний суспільний резонанс здійнявся влітку довкола проведення джипінг-турів через заповідні території. У липні команда джиперів, серед яких син президента Януковича, планувала провести на 200 важких позашляховиках автоперегони «UkraineTrophy2011» - через землі Поліського та Рівненського заповідників, Шацького національного парку⁵². Лише завдяки численним громадянським протестам, координатором яких виступав Національний екоцентр України, вдалося частково змінити маршрут перегонів⁵³. Але вже у серпні джипери отримали сатисфакцію від паплюження природних лісових ландшафтів на територіях проектного національного природного парку «Бережанське Опілля», що на Тернопільщині. Керівництво обласного управління лісового господарства та Бережанського держлісгоспу не наважилося відмовити у задоволенні компанії джиперів, підтриманої владою на високому рівні.

4. Реалізація права на доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля

Як і минулоріч, поодинокі прецеденти успішного захисту екологічних прав в суді створювалися переважно громадянами та громадськими організаціями.

Європейський суд з прав людини у лютому 2011 р. визнав порушення статті 8 Європейської конвенції щодо права на захист приватного та сімейного життя у справі 11 громадян з родин Дубецьких, Найда, Ваків та Гаврилук проти України. Люди, що мешкають на хуторі Вільшина Сокальського району на Львівщині, по сусідству з вугільною шахтою, териконом та заводом по переробці вугілля, продовж 18 років зазнавали негативного впливу гірничих підприємств на довкілля: забруднення повітря, землі, ґрунтових вод, просідання земної поверхні, руйнування будівель. Влада за весь цей час не спромоглася переселити їх у безпечне місце, не зважаючи на рішення судів. Європейський суд встановив відсутність адекватних державних заходів у вирішенні екологічних проблем та присудив заявникам 65 тисяч євро компенсації. Справа підтримувалася адвокатом Я. Остапик зі Львова⁵⁴.

Європейський суд 21 липня визнав порушення Україною прав Наталії Грімковської, що мешкає у місті Краснодарі на Луганщині – у житловому кварталі, через який місцева влада проклала магістраль з інтенсивним рухом вантажного транспорту. Судді в Страсбурзі не взяли до уваги докази пані Грімковської, котрі свідчили, що саме автомагістраль спричинила хвороби членів її родини та тріщини на її будинку. Втім, кумулятивний ефект шуму, вібрації, забруднення повітря й ґрунту мав негативний вплив на родинне життя позивачки. Відтак суд одноголосно постановив, що Україна порушила Статтю 8 Конвенції та зобов'язав сплатити пані Грімковській в якості моральної компенсації 10 тисяч євро.⁵⁵

Київський еколого-культурний Центр і «Екоправо-Київ» виграли в Окружному адміністративному суді Києва (13.01.2011 р.) та Київському апеляційному

⁵² <http://www.pravda.com.ua/news/2011/06/24/6327209/>

⁵³ <http://www.necu.org.ua/wp-content/uploads/lystsponsoram-jyping-1106.doc>

⁵⁴ Dubetska v. Ukraine, no. 30499/03, <http://hr-lawyers.org/index.php?id=1303385169>

⁵⁵ Grimkovskaya v. Ukraine, no. 38182/03, <http://hr-lawyers.org/index.php?id=1321877343>

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?action=html&documentId=888491&portal=hbkm&source=externalbydocnumber&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649>

адміністративному суді (10.03.2011 р.) справу на захист заповідника «Розточчя». Суд зобов'язав Міносвіти скасувати його наказ, яким передбачалося «закриття природного заповідника «Розточчя», як юридичної особи».⁵⁶ Парадоксально, але горезвісний міністерський наказ був підписаний саме у той час, коли ЮНЕСКО остаточно схвалило рішення про створення транскордонного українсько-польського біосферного резервату «Розточчя», частиною якого є український заповідник.

У жовтні 2011 року Окружний адмінсуд м. Києва ухвалив рішення за позовом МБО «Екологія-Право-Людина» до Мінприроди про визнання протиправною бездіяльності міністерства, яка полягала у неоприлюдненні висновків державної екологічної експертизи на його офіційному веб-сайті. Суд зобов'язав міністерство протягом 2 місяців розмістити на сайті 1293 висновки, видані протягом 2009 – 2011 років⁵⁷. Цей час вичерпався, але станом на січень 2012 року, як і минулоріч, на сайті Мінприроди можна віднайти ... лише 6 висновків державних експертиз, датованих 2006 – 2009 роками⁵⁸.

5. Оцінка стану дотримання міжнародних природоохоронних конвенцій

2011-й став для України «судним роком» – через визнання недотримання нею трьох найважливіших міжнародних угод у сфері охорони довкілля: Оргуської конвенції, Конвенції Еспоо та Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату.

5.1. Конвенція ЄЕК ООН про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Оргуська конвенція)

У червні 2011 року минуло 12 років від моменту ратифікації Оргуської конвенції, коли вона стала частиною національного законодавства. Як відомо, попередніми нарадами сторін конвенції Україна визнавалася країною, що систематично не дотримується її положень⁵⁹. Громадськість також не раз критично оцінювала дії влади, котра, по суті, самоусулулася від виконання зобов'язань за конвенцією⁶⁰.

Четвертою Народою сторін Оргуської конвенції (Кишинів, липень 2011 року) зроблено висновок, що Україна все ще не дотримується Конвенції. Учасники Народи відзначили із жалем дуже повільний прогрес України в реалізації рішень попередніх нарад та висловили повторне застереження її Урядові⁶¹. Народа сторін звернулася до Комітету із дотримання Оргуської конвенції з пропозицією: якщо Україною не буде виконано попередніх рішень, надати доповідь про це на п'ятій сесії Народи сторін – з метою прийняття рішення про призупинення для України особливих прав і привілеїв, наданих відповідно до Конвенції. Досі таких санкцій не було застосовано до жодної з країн, що ратифікували Конвенцію.

⁵⁶ <http://ecoethics.ru/kievskiy-ekologo-kulturniy-y-tsentr-i-ekopravo-kiev-vyigrali-vtoroy-sud-v-zaschitu-zapovednika-rostoche/>

⁵⁷ http://epl.org.ua/fileadmin/user_upload/dodatky_do_anonsiv/%D1%80%D1%96%D1%88_%D0%92%D0%95%D0%95.pdf

⁵⁸ <http://www.menr.gov.ua/content/article/6037>

⁵⁹ http://www.unece.org/index.php?eID=tx_nawsecured1&u=0&file=fileadmin/DAM/env/pp/mop3/ODS/ece_mp_pp_2008_2_add_14_r_Ukraine.pdf&t=1322732135&hash=357c5ecde70d7c886a349285d1da09c582d492de

⁶⁰ <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1298361303>

⁶¹ http://www.unece.org/index.php?eID=tx_nawsecured1&u=0&file=fileadmin/DAM/env/pp/mop4/Documents/Post_Session/ece.mp.pp.2011.2.Add.1-as_submitted_adv.pdf&t=1322720553&hash=2b48b05653a1141794aa5c30a60495841cac8e0e

І хоча у дні роботи Четвертої Наради сторін Оргуської конвенції Кабінет Міністрів України прийняв Постанову № 771 «Про затвердження Порядку залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на стан довкілля», авторитетні громадські організації, як, наприклад, МБФ «Екологія. Право. Людина» піддали його жорсткій критиці⁶². Справа у тому, що у процесі погодження Урядом проекту Порядку, який розроблявся із залученням національних й іноземних експертів у сфері екологічного права, до його тексту було внесено радикальні зміни. Сфера дії Порядку звузилася до одного рішення (висновку державної екологічної експертизи), а сам послідовний і виважений документ втратив будь-яку свою логіку.

Як наслідок, в грудні 2011 року Уряд було номіновано на отримання щорічної антипремії за brutальні порушення прав людини «Будяк року», що запроваджена Українською Гельсінською Спілкою з прав людини (УГСПЛ). Вперше – за порушення екологічних прав. У заявці на отримання Антипремії зазначалось, що Кабмін, як вищий орган у системі виконавчої влади, відповідальний за забезпечення прав і свобод людини і громадянина, не забезпечив належного виконання положень Оргуської конвенції, що визнано трьома Нарадами сторін. Кабмін не створив належних правових та інституційних механізмів впровадження Конвенції, перекинувши відповідальність за це на інституційно слабе Мінприроди. Уряд та Мінприроди з року в рік приховують від української громадськості невтішні висновки міжнародних організацій стосовно виконання Україною Оргуської конвенції⁶³. Більш докладно про антипремію «Будяк року» можна довідатися на інтернет-сторінці УГСПЛ.⁶⁴

5.2. Рамкова Конвенція ООН про зміну клімату.

Не кращою є ситуація з виконанням Україною зобов'язань, узятих на себе при ратифікації Рамкової конвенції ООН з питань зміни клімату (РК ООН ПЗК). Так, 12 жовтня 2011 року Комітет з нагляду за дотриманням вимог Кіотського протоколу до РК ООН ПЗК прийняв рішення призупинити дію гнучких механізмів Кіотського протоколу для України⁶⁵. Рішення комітету стосується як торгівлі квотами на викиди, так і механізму спільного впровадження. Причиною такого рішення стала невідповідність кадастру викидів парникових газів України міжнародним вимогам. За висновком експертів система обліку викидів та поглинання парникових газів в Україні не є достатньо прозорою, послідовною, повною та точною. Серед основних зауважень до українського кадастру були: відсутність енергетичного балансу України, непрозора система обліку лісів, конфіденційність даних по багатьом промисловим процесам.

5.3. Конвенція про оцінку впливу на довкілля у транскордонному контексті (Конвенція Еспо).

20-23 червня 2011 р. у Женеві відбулась П'ята сесія Наради сторін Конвенції Еспо. Як і на попередній нараді Україна визнається країною-порушницею Конвенції у зв'язку із недотриманням її положень при проектуванні та будівництві глибоководного

⁶² <http://epi.org.ua/novini/anons/browse/1/backPid/393/article/4274/>

⁶³ <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1322746870>

⁶⁴ <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1318499595>

⁶⁵ http://unfccc2.meta-fusion.com/kongresse/enf15/templ/play.php?id_kongresssession=4055

судноплавного каналу (ГСК) «Дунай-Чорне» море через гирло «Бистре» (за скаргою Румунії)⁶⁶.

Попередньою, четвертою Народою сторін (2008) вперше в історії Конвенції було прийнято рішення (MOP Decision IV/2)⁶⁷ яким Україні було оголошене попередження, як країні-порушниці. Наступна Народа сторін (MOP Decision V/4, 2011) залишила в силі це попередження, констатуєчи загалом невиконання зобов'язань по проекту ГСК та надто повільний прогрес у реалізації Стратегії реалізації Конвенції Еспо.

Міжнародні наглядові органи дійшли висновку, що порушення Конвенції Україною нині пов'язані із законодавчими проблемами. Закон «Про регулювання містобудівної діяльності», що радикально звузив перелік підстав для проведення екологічної експертизи, поставив під сумнів спроможність України проводити транскордонну оцінку впливу на довкілля проектів, що реалізуються на її території⁶⁸.

23 червня, у день закриття Наради Сторін, Комітет з імплементації Конвенції Еспо надіслав листа ММГО «Екоclub» з Рівного щодо порушення вимог Конвенції Еспо під час прийняття рішень про продовження терміну експлуатації блоків №1 та №2 Рівненської АЕС⁶⁹. Комітет визнав необхідність підготовки оцінки впливу на навколишнє середовище проекту з продовження терміну експлуатації атомних блоків. Цього вимагали громадські організації України, зокрема рівненський «Екоclub», ще на етапі підготовки блоків до продовження експлуатації⁷⁰.

6. Законодавчі новації, що загрожують порушеннями екологічних прав.

Впродовж останнього року Кабінет міністрів України реалізував кілька законодавчих ініціатив, що загрожують екологічним правам, зокрема, права участі у прийнятті рішень з питань довкілля та права на компенсацію екологічної шкоди.

У першу чергу серед них варто назвати закони «Про регулювання містобудівної діяльності» та «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік».

Законом «Про регулювання містобудівної діяльності» звужено права громадян щодо участі в обговоренні рішень при плануванні і забудові території. Цим порушено конституційні гарантії щодо недопущення при прийнятті нових законів звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. Цим законом також значно звужено сферу підстав для проведення екологічної експертизи містобудівної документації, що стало черговим кроком у процесі послідовного руйнування в Україні інституту державної екологічної експертизи. Нарешті, Закон не передбачає достатньої відповідальності за негативні наслідки, спричинені допущеними порушеннями будівельних норм, стандартів і правил при експертизі проектів та будівництві⁷¹.

⁶⁶ Рішення IV/2 - <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2008/eia/ece.mp.eia.2008.4.r.pdf>

Рішення V/4 - <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2011/eia/decision.V.4.r.pdf>

⁶⁷ <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2008/eia/ece.mp.eia.2008.4.r.pdf>

⁶⁸ <http://www.enpi.org.ua/novina/article/konvencija-espo-sudnij-den-dlja-ukrajini/>

⁶⁹ <http://goo.gl/7MWzK>

⁷⁰ http://ecoclubrivne.org/complete_new/ua/105

http://ecoclubrivne.org/complete_new/ua/116

⁷¹ <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3038-17>

З внесенням змін до закону «Про Державний бюджет України на 2011 рік» призупинено положення низки статей закону «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», чим порушено право на компенсацію за шкоду, заподіяну здоров'ю внаслідок екологічного лиха у законодавчо визначеному обсязі⁷².

Нарешті Кабмін прийняв постанову, якою доручив Мінприроди розробити проект закону «Про визнання таким, що втратив чинність, закону «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки»⁷³. Рішення про закриття Програми свідчить про прикря непрофесійність керівництва КМУ, котре неспроможне зрозуміти ані її важливості для збереження природної спадщини, ані наслідків свого рішення для здоров'я й благополуччя нинішнього та майбутнього поколінь. Таке рішення КМУ – це посягання на знищення останніх природних оаз в Україні. Лише завдяки численним протестам громадськості, реагуванню парламентського комітету та Президента одіозний пункт було виключено з постанови.

7. Висновки та рекомендації

1. Президенту України – ухвалити указ «Про невідкладні заходи щодо підвищення пріоритетності екологічної політики».

2. Кабінету Міністрів – розробити проект Стратегії інтеграції положень Оргуської конвенції до національного законодавства.

3. Кабінету Міністрів – створити «Міжвідомчу робочу групу (МРГ) із забезпечення впровадження положень Оргуської конвенції в Україні», призначити її головою одного з віце-прем'єрів.

4. Кабінету Міністрів, Міністерству юстиції, Мінприроди – розробити законопроекти про внесення змін до Земельного, Лісового та Водного кодексів України у напрямку відображення у них положень міжнародних природоохоронних конвенцій, принципів сталого розвитку та інтегрального управління природними ресурсами.

5. Кабінету Міністрів, Міністерству юстиції, Мінприроди – розробити законопроекти: про внесення змін до законів «Про екологічну експертизу», «Про регулювання містобудівної діяльності», які реабілітують поняття екологічної експертизи та оцінки впливу на навколишнє природне середовище, інформування та участі громадян у цій діяльності.

6. Кабінету Міністрів, Міністерству юстиції, Мінприроди – розробити проект закону «Про громадське телебачення та радіомовлення»

7. Мінприроди – розробити та оприлюднити «Національні доповіді про стан навколишнього природного середовища України» за 2008-2011 роки.

⁷² <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=796-12>

⁷³ Постанова Кабінету міністрів України від 22 червня 2011 р. № 704 «Про скорочення кількості та укрупнення державних цільових програм»

7. Кабінету Міністрів – прийняти Постанову про порядок доступу до екологічної інформації.

9. Кабінету Міністрів – доопрацювати та затвердити Стратегію та Національний план дій з розвитку освіти для сталого розвитку.